

Pedagogická
fakulta
Faculty
of Education

Jihočeská univerzita
v Českých Budějovicích
University of South Bohemia
in České Budějovice

Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích
Pedagogická fakulta
Katedra pedagogiky a psychologie

Bakalářská práce

Připravenost mladých lidí pro život po odchodu z domu na půli cesty

Vypracovala: Magdalena Zronková
Vedoucí práce: Mgr. et Mgr. Jiří Kressa

České Budějovice 2014

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem předloženou bakalářskou práci vypracovala samostatně a použila jsem pouze materiály, jež jsou uvedeny v seznamu literatury.

Prohlašuji, že v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb. v platném znění souhlasím se zveřejněním své diplomové práce, a to v nezkrácené podobě fakultou elektronickou cestou ve veřejně přístupné části databáze STAG provozované Jihočeskou univerzitou v Českých Budějovicích na jejích internetových stránkách, a to se zachováním mého autorského práva k odevzdanému textu této kvalifikační práce.

Souhlasím dále s tím, aby toutéž elektronickou cestou byly v souladu s uvedeným ustanovením zákona č. 111/1998 Sb. zveřejněny posudky školitele a oponentů práce i záznam o průběhu a výsledku obhajoby kvalifikační práce.

V Českých Budějovicích dne 16. června 2014

.....

Magdalena Zronková

Poděkování

Děkuji panu Mgr. et Mgr. Jiřímu Kressovi za odborné vedení mé bakalářské práce. Dále děkuji všem respondentům za jejich čas a ochotu vyprávět mi své příběhy, mé rodině za trpělivost a Markétě Šperlové za podporu během celého studia.

Abstrakt

Bakalářská práce s názvem „Připravenost mladých lidí pro život po odchodu z domu na půli cesty“ přibližuje situaci osob, které opouštějí ústavní zařízení. Tito lidé se dostávají do nesnadné situace. Ocitají se na prahu „opravdového dospělého života“ a záleží především na nich, jak si poradí. Správně vykročit a překonat toto počáteční období je pro ně velkým úkolem, který je nesnadný vzhledem k nefungujícím a narušeným sociálním vztahům jejich původní rodiny. Má bakalářská práce zjišťuje, jaká opatření jsou pro tuto cílovou skupinu budována, a dále zkoumá, jak se mladí dospělí orientují v poskytovaných službách a jak sami svou situaci vnímají.

Bakalářská práce je rozdělena na část teoretickou a výzkumnou. Úvodní část bakalářské práce je věnována seznámení se sociální službou domů na půl cesty (DPC), s jejich současnou funkcí a jejich podobou v minulosti. Je zde zmapován průběh činnosti poskytovaných služeb v rámci domů na půl cesty.

Dále se bakalářská práce věnuje cílové skupině, která nejčastěji využívá výše zmíněné sociální služby, jejím možnostem a specifikům. Následuje zjišťování informací o přípravě mladých dospělých pro samostatný život, jak v samotných dětských domovech, tak v domech na půl cesty.

V Jihočeském kraji působí dvě sociální služby domu na půl cesty, pozornost je tedy v poslední části teoretického celku soustředěna právě na tyto domy. Jsou zde popsány podrobnější údaje, které napomohou snadnější orientaci se v problematice.

Dále následuje výzkumná část bakalářské práce, která prostřednictvím metody kvalitativního výzkumu zjišťuje a zkoumá pocity a představy osob, kteří prošli sociální službou DPC. Skupina respondentů je dále srovnána se skupinou osob, kteří odešli z dětského domova bez využití služeb DPC.

Abstract

Bachelor thesis „Preparedness of young people for the life after leaving Halfway houses“ deals with the situation of people, who leave institutional care. These people get into a difficult situation. They find themselves on the threshold of „real adult life“ and now it depends only on themselves, how their lives would continue. The right first step and to overcome the initial period is a very big and a difficult task for them because of the dysfunctional and disturbed social relationship of their original family. My bachelor thesis finds what steps are built for this target group and then it investigates, how the young adults orientate themselves in provided services and how they perceive their situation.

Bachelor thesis is divided into two parts – theoretical part and research. An introduction of the bachelor thesis concentrates on introduction of social service of Halfway Houses, their function and their form in the past. The course of provided activities and services within Halfway Houses is also mentioned in this part.

Further the bachelor thesis concentrates on a target group, which use these kind of social services with their possibilities the most often. It is followed by the chapter about some information concerning on young people in Children's home and Halfway houses and their preparation for the independent life.

There are two social services of Halfway Houses in the south Bohemia, so the last part of my theoretical part concentrates on these two. There are described more detailed information, which can easily help to orientate in that issue.

Research part investigates, through qualitative research method, feelings and imaginations of people, who has got some experience with living in Halfway Houses. The group of respondents is compared with the group of people, who didn't use this kind of social service after leaving Children's home.

OBSAH

I.	Úvod.....	8
II.	Teoretická část.....	9
1.	Domy na půl cesty.....	9
1.1.	Vysvětlení pojmu DPC podle platné legislativy.....	10
1.2.	Historie domů na půl cesty.....	11
1.3.	Průběh, činnost a cíl poskytovaných služeb v DPC.....	13
1.4.	Zřizovatelé a poskytovatelé služeb DPC.....	13
2.	Cílová skupina domů na půl cesty.....	14
2.1.	Cílová skupina DPC z pohledu vývojové psychologie.....	15
2.2.	Plnoletost – a co dál?.....	15
2.3.	Analýza efektivity fungování systému péče o ohrožené děti.....	16
2.4.	Návaznost aneb cesta z dětského domova do domu na půl cesty.....	17
3.	Podpora přípravy mladých dospělých na samostatný život.....	18
3.1.	Příprava na samostatný život v dětských domovech.....	18
3.2.	Příprava na samostatný život v domech na půl cesty.....	18
3.3.	Podpora po odchodu z domu na půl cesty a z dětského domova.....	18
4.	Situace a popis zařízení v Jihočeském kraji.....	20
4.1.	Dům na půl cesty Český Krumlov – z historie až po současnost.....	21
4.2.	Dům na půl cesty České Budějovice.....	23
III.	Výzkumná část.....	24
1.	Stanovení výzkumného problému.....	24
2.	Výzkumný cíl.....	24
3.	Metoda výzkumu.....	25
3.1.	Výzkumný vzorek.....	25
3.2.	Stanovení výzkumných otázek.....	26
3.3.	Etická otázka vedení výzkumu.....	28

4.	Výzkum	28
4.1.	Výsledky rozhovorů s respondenty	28
IV.	Závěr	46
V.	Seznam literatury a použitých zdrojů	47

I. Úvod

„Nemůžete nikoho nic naučit.

Můžete mu nanejvýš pomoci, aby to sám v sobě našel.“

(Galileo Galilei)

Jako dcera vychovatelů jsem vyrůstala do svých šesti let v přímé blízkosti dětského domova, kde jsem se v podstatě denně setkávala s jeho klienty, trávila s nimi volný čas a zažila spoustu zážitků. Již v raném dětství jsem se tedy setkala s problematikou dětských domovů, hledala jsem odpovědi na otázky, *proč moji kamarádi nemají mamku a tátu, a když mají, tak proč za nimi jezdí jen jednou za měsíc? Viděla jsem, jak tyto děti prožívají odloučení od svých rodin, jak lehce se citově upínají na cizí lidi, a postupně jsem stále silněji vnímala rozdíly mezi životem v tradiční rodině a v dětském domově.*

S mladými lidmi, kteří vyrůstali v ústavní výchově, jsem se potkávala i nadále, hlavně v době, kdy můj otec začal pracovat jako pracovník v domě na půl cesty. Ve věku 16 let jsem se seznámila s řadou mladých lidí, kteří opustili brány dětského domova a vkročili do samostatného života s pomocí a podporou služby domu na půl cesty. Vlastně jsem měla možnost nahlédnout do přirozeného prostředí těchto osob, být jim nablízku a zjistit tak nejen, co je baví, ale i, co je trápí a co jim schází. Při výběru tématu pro účely bakalářské práce jsem se tedy dlouho nerozmýšlela. Chtěla jsem se dozvědět víc o tomto tématu i z hlediska historie, či legislativy a zajímalo mne, jak sami mladí dospělí vnímají po odchodu z domu na půl cesty svou situaci.

Bakalářská práce je rozdělena na dvě části – na část teoretickou a část výzkumnou. V teoretické části představuji domy na půli cesty (DPC) jako sociální službu, přibližuji jejich stručnou historii v České republice, jejich funkci a současný stav. Mapuji konkrétní možnosti, které mají mladí dospělí po odchodu z dětských domovů/domů na půl cesty – ať už jde o státní příspěvky, poradenství či pomoc prostřednictvím různých projektů. V této části se dále věnuji činnosti a průběhu sociální služby domu na půl cesty, zajímá mne návaznost dětských domovů na službu domu na půl cesty, zaměřuji se tedy na mladé lidi odcházející z dětského domova.

Zjišťovala jsem také, jak probíhá v dětských domovech a následně v domech na půli cesty příprava na samostatný život po odchodu z těchto zařízení.

Ve výzkumné části zkoumám pomocí kvalitativní metody situaci uživatelů sociální služby DPC před odchodem a po odchodu z domu na půli cesty, zkoumám jejich připravenost pro samostatný život, informovanost o možnostech, obavy a naopak věci, na které se po odchodu z DPC těší. Jejich výpovědi jsou porovnávány a shrnuty. Pro účely výzkumu jsem si vybrala metodu kvalitativního výzkumu – vedla jsem s respondenty rozhovory.

II. Teoretická část

1. Domy na půl cesty

Následující kapitola je věnována sociální službě domů na půl cesty, stručně i jejich historii, činnosti, funkci a zřizovatelům této služby.

Domy na půl cesty (dále jen DPC) jsou zařízení, která nabízejí mladým lidem po odchodu z dětských domovů možnost přechodného bydlení. To však není jediná služba, kterou tato zařízení svým klientům poskytují. Klient se s pomocí pracovníků DPC učí žít samostatně se vším, co k tomu patří. Hledá si práci, hospodaří s penězi, přebírá veškerou zodpovědnost a zvyká si na „nový život“ za zdi dětského domova.

Obadalová (2001) charakterizuje domy na půl cesty jako byty, které sdílejí *mladí lidé po ukončení pobytu v institucionálním zařízení za pravidelného dohledu odborného sociálního pracovníka*.

Domy na půl cesty ale nejsou službou pouze pro mladé dospělé opouštějící brány dětského domova. Zařízení poskytují totiž pobytové služby i pro osoby, které byly propuštěny z výkonu trestu odnětí svobody či ochranné léčby. Funkce DPC může být chápána jako tzv. most, který překlenuje pobyt v ústavním zařízení a život v otevřené společnosti. Již ze samého názvu lze odvodit situaci klienta. Samotný název zařízení „dům na půl cesty“ symbolizuje jeho charakteristiku. Slovo „dům“ popisuje místo, ve kterém klient může rozvíjet své schopnosti a učit se novým dovednostem. Druhá část názvu se skrývá pod spojením „na půl cesty“ a naznačuje situaci klienta-člověka, který se nachází na rozhraní rozdílných životních cest. *Tento člověk se ocitá na křižovatce, která je směrodatnou pro další vývoj jeho života* (Nováková, 1999, s.4).

Účel zařízení DPC vychází ze specifikace cílové skupiny. Pro mladé lidi odcházející z ústavních zařízení jsou typické problémy v následujících oblastech života: absence sociálního zázemí, sociální izolace, emocionální nezralost a sociální závislost. Služba DPC by se měla na tyto problémy zaměřit a eliminovat je.

Vzhledem k tomu, že jsou domy na půl cesty poměrně „mladou“ sociální službou, která se stále nachází ve vývojové fázi, dochází k vymezování jejích cílů, cílových skupin a metod sociální práce.

1.1. Vysvětlení pojmu DPC podle platné legislativy

Domy na půl cesty patří podle zákona o sociálních službách 108/2006 Sb. mezi tzv. služby sociální prevence. Tyto služby předcházejí a napomáhají zabránit sociálnímu vyloučení osob, které jsou ohroženy krizovou sociální situací a životními návyky a sociálně negativními jevy.

Cílem služeb sociální prevence je napomáhat osobám k překonání jejich nepříznivé sociální situace a chránit společnost před vznikem a šířením nežádoucích společenských jevů (Zákon o sociálních službách 108/2006 Sb.).

Zákon o sociálních službách definuje další druhy služeb sociální prevence, jsou to: raná péče, telefonická krizová pomoc, tlumočnické služby osobám se smyslovým postižením, azylové domy, kontaktní centra pro osoby ohroženými závislostí na návykových látkách, terénní, ambulantní i pobytová krizová pomoc, nízkoprahová denní centra, nízkoprahová zařízení pro děti a mládež, noclehárny, služby následné péče, sociálně aktivizační služby pro rodiny s dětmi, sociálně aktivizační služby pro osoby se zdravotním postižením a seniory, sociálně terapeutické dílny pro osoby se sníženou soběstačností z důvodu zdravotního postižení, terapeutické komunity, terénní programy a sociální rehabilitace.

Sociální služba dům na půl cesty zahrnuje různé oblasti činností, které cílové skupině nabízí. Mezi základní činnosti služby DPC podle Vyhlášky č.505/2006 Sb. patří:

a) poskytnutí ubytování:

Ubytování je poskytováno v prostředí, které má znaky bydlení v domácnosti, po dobu zpravidla nepřesahující jeden rok. Jsou zde vytvořeny podmínky pro zajištění úklidu, praní a žehlení osobního prádla a výměny ložního prádla.

b) zprostředkování kontaktu se společenským prostředím:

Klientům by měla být poskytována pomoc při obnovení nebo upevnění kontaktu s rodinou a pomoc a podpora při dalších aktivitách podporujících jejich sociální začleňování. Pracovníci domů na půl cesty mají klientům dále pomáhat s využíváním běžně dostupných služeb a informačních zdrojů.

c) sociálně terapeutické činnosti:

Tyto činnosti si kladou za cíl rozvíjet a udržovat osobní a sociální schopnosti a dovednosti podporující sociální začleňování. Dále jsou zde aktivity, které se zaměřují na budování a rozvoj pracovních návyků a dovedností nezbytných pro integraci na trhu práce.

d) pomoc při uplatňování práv, oprávněných zájmů a obstarávání osobních záležitostí:

Klienti mohou využít pomoci při vyřizování běžných záležitostí a při komunikaci, která vede k uplatňování práv a oprávněných zájmů.

Činnosti a služby jsou poskytovány za úplat. Vyhláška č. 505/2006 Sb. uvádí maximální výši úhrady za poskytování sociálních služeb v domech na půl cesty, ta činí 120 Kč denně celkem, včetně provozních nákladů souvisejících s poskytnutím ubytování.

1.2. Historie domů na půl cesty

Abychom se lépe orientovali v problematice domů na půl cesty, přiblížíme si jejich historii, seznámíme se s důvody vzniku prvního domu a s původním účelem vybudování této sociální služby v České republice.

První domy na půl cesty nebyly určeny ke stejnému účelu jako nyní. Původně totiž byly primárně určeny pro osoby propuštěné z vězení. U této cílové skupiny docházelo během pobytu ve vězení ke zhoršení sociálních dovedností. Historicky první dům na půl cesty vznikl v 50. letech 20. století ve Spojených státech amerických (český název byl odvozen právě z anglického výrazu *the Halfway house*). Až později bylo zjištěno, že specifické příznaky původní cílové skupiny (špatné pracovní návyky, ztráta sociálních dovedností apod.) mají i děti a mládež, kteří dlouhodobě žili v ústavu. Tyto nové poznatky tedy vedly k tomu, že se rozšířila cílová skupina domů na půl cesty.

V České republice začaly domy na půl cesty jako sociální služba vznikat po revolučních změnách v roce 1989. Součástí rozvoje demokracie byl rozkvět neziskového sektoru s různými formami a druhy pomoci (centra pro drogově závislé, charity, krizová centra apod.).

V roce 1992 zřídilo Sdružení SOS vesniček podobné zařízení jako dům na půl cesty, který známe dnes. Jednalo se o tzv. Penzion SOS vesniček v Karlových Varech. Ten byl určený chlapcům, kteří odcházeli právě z SOS vesničky. Posláním tohoto zařízení bylo velmi podobné dnešním domům na půl cesty. Jak uvádějí webové stránky Centra J. J. Pestalozziho, o.p.s. (zřizovatel prvních domů na půl cesty v České republice), vznikla ve stejném roce Nadace Návrat v Chrudimi, jejímž hlavním cílem bylo pomáhat dětem a mládeži z dětských domovů a ústavní péče.

V roce 1995 byl vytvořen projekt chráněného bydlení pro chlapce v Hrochově Týnci a v roce následujícím byla uznána činnost této služby Ministerstvem práce a sociálních věcí. Mohl tak konečně vzniknout historicky první oficiální Dům na půl cesty v České republice.

Myšlenka na založení Domu na půli cesty v Hrochově Týnci vznikla v roce 1995. Jejím podnětem bylo zjištění, že mladí lidé opouštějící školská zařízení pro výkon ústavní výchovy jsou rizikovou skupinou se specifickými problémy, která je ohrožena mnoha negativními sociálními a patologickými jevy. V České republice nebyla v té době žádná sociální služba, která by pracovala s tak specifickou cílovou skupinou a pomáhala předcházet odsouvání této skupiny na okraj majoritní společnosti a sociálnímu vyloučení těchto osob. Reakcí na tuto situaci bylo založení prvního Domu na půli cesty.

V roce 1996 se Ministerstvo práce a sociálních věcí České republiky zavázalo, v rámci podpory aktivit zaměřených na sociální prevenci a prevenci kriminality, podporovat službu domů na půl cesty. Přestože v této době nebyla tato služba zakotvena v české legislativě, Ministerstvo práce a sociálních věcí ji zařazuje ke svým grantovým prioritám a poskytuje finance na jejich zřizování (<http://www.pestalozzi.cz/>, Dům na půl cesty v Hrochově Týnci, 2013).

V současnosti je v databázi Ministerstva práce a sociálních věcí celkem registrovaných 38 domů na půl cesty (Registr poskytovatelů sociálních služeb, dostupné z URL: <http://iregistr.mpsv.cz/sluzba/rozsirenevyhledavanisluzby>, září 2013).

1.3. Průběh, činnost a cíl poskytovaných služeb v DPC

Tato část nahlíží do samotné činnosti domů na půl cesty, které jsou registrované jako sociální služba, a popisuje, jak taková služba probíhá, co obsahuje a jaké má cíle. Součástí této služby je podepsání smlouvy o poskytnutí sociální služby, která je vlastně zahájením pobytu a určuje a stanovuje další podmínky.

Základní součástí sociální služby je individuální plánování, to spočívá v tom, že s každým uživatelem služby je plánován průběh poskytování sociální služby podle jeho osobních cílů, potřeb a schopností. Zaměstnanec-sociální pracovník domu na půl cesty vede písemné individuální záznamy o průběhu poskytování sociální služby a hodnotí průběh poskytování sociální služby za účasti uživatele-klienta DPC. Každý uživatel si vytyčí cíle, kterých by chtěl během svého pobytu v DPC dosáhnout, a společně se sociálním pracovníkem DPC řeší, jak cílů dosáhnout, jak se vyhnout překážkám a problémům. Adamová (2013) zaměstnance DPC označuje pojmem klíčový pracovník, jehož hlavním úkolem je řešit s uživatelem postupy k vytyčenému cíli, upozorňovat ho na případná pochybení a radit uživateli v případě nejistoty.

Hlavním cílem služby DPC je nabídnout pomoc mladým lidem zapojit se do běžného života a být nezávislý na sociální pomoci, anebo to alespoň minimalizovat (Matějček, Kolouchová, Bubleová, Kovařík, Benešová, 2002).

Mladí lidé opouštějící po dosažení plnoletosti ústavní zařízení jsou ohroženi mnoha negativními sociálními jevy (vandalství, bezdomovectví, prostituce, drogy apod.). Služba DPC se snaží tato ohrožení eliminovat, pomoci cílové skupině „postavit se na vlastní nohy“, budovat své sociální dovednosti, orientovat se ve společnosti a naučit se samostatně hospodařit.

1.4. Zřizovatelé a poskytovatelé služeb DPC

Dále bylo zjišťováno, jaká zařízení poskytují službu DPC, kdo je v České republice nejčastějším zřizovatelem těchto služeb. Obecně mohou sociální služby v České republice zřizovat obce, kraje a Ministerstvo práce a sociálních věcí jako vlastní organizační složku nebo jako příspěvkové organizace. Dalšími možnými poskytovateli a zřizovateli sociálních služeb jsou nestátní neziskové organizace.

Domy na půl cesty jsou v České republice v největší míře poskytovány prostřednictvím nestátních neziskových organizací. V nestátní oblasti se jejich zřizováním převážně zabývá katolická Charita, občanská sdružení a obecně prospěšné společnosti.

Nestátní poskytovatelé sociálních služeb vznikají jako právnické osoby od roku 1990, do té doby nebylo poskytování sociálních služeb ze strany nestátních subjektů možné – nestátní subjekty v podstatě neexistovaly. V roce 1990 bylo nicméně zřejmé, že k rozvoji občanské společnosti jsou potřeba rovněž nestátní subjekty, jež mohou pracovat na neziskové bázi. Celou první polovinu devadesátých let vznikaly téměř všechny tato subjekty ve formě občanských sdružení. Díky dalšímu vývoji legislativy v druhé polovině devadesátých let je nicméně v současné době zakládat poskytovatele sociálních služeb v následujících formách:

- občanská sdružení,
- obecně prospěšné společnosti.
- církevní právnické osoby (Matoušek a kol., 2007).

V současnosti je registrováno u Ministerstva práce a sociálních věcí celkem 38 domů na půl cesty v Registru poskytovatelů sociálních služeb v České republice.

Tato zařízení ve větší míře poskytují nestátní neziskové organizace, které však vzhledem k celkové potřebě nestačí (Matoušek, Kodymová, Koláčková, 2005).

2. Cílová skupina domů na půl cesty

Cílovou skupinou domů na půl cesty jsou mladí lidé, kteří po dosažení plnoletosti opouští ústavní zařízení (dětský domov, diagnostický a výchovný ústav). Tato cílová skupina je specifická tím, že mladí lidé vychovávaní v ústavním zařízení nežijí v přirozeném rodinném prostředí.

Jedinec, který trávil své dětství a mladou dospělost v nějakém ústavním zařízení, se může po odchodu z tohoto zařízení špatně adaptovat na prostředí, kde již nemá potřebnou oporu (Adamcová, Sociální služby, 2013).

2.1. Cílová skupina DPC z pohledu vývojové psychologie

Podle vývojové psychologie patří osoba odcházející v osmnácti letech z ústavního zařízení do období tzv. adolescence. Podle Macka jde o velmi citlivé období pro rozvoj tzv. rizikového a problémového chování (Macek, 2003). Autor rozlišuje dva druhy tohoto chování. První se týká poškozování zdraví adolescenta (tělesné i psychické) a druhé je spojeno s ohrožením společností – jejím negativním vlivem.

Vágnerová popisuje adolescenci jako období, během níž dochází ke všeobecné psychosociální proměně člověka se změnami v jeho osobnosti i změnami sociálních pozic. Větší důraz je kladen na závislost na vztazích s vrstevníky (Vágnerová, 2000).

Podle Orvina závisí míra vlivu party na potřebě jedince hledat uznání jinde, pokud se mu ho nedostává v rodině. Jedinec, který cítí, že ho rodina miluje a uznává, má menší potřebu toto respektování hledat jinde. Oproti tomu vědomí adolescenta, že je ve své rodině nemilován a neuznáván, hledá pochopení a respekt všude tam, kde se mu ho dostává (Orvin, 2001). U cílové skupiny domů na půl cesty je velké riziko vlivu party na jedince.

U cílové skupiny domů na půl cesty nemůžeme uvažovat o vývoji osobnosti jako u jedince z funkční rodiny. Je zde v podstatě nemožné vybudovat si dlouhodobější vztah k důležitým osobám, jako je to u funkčních rodin.

Toto období je také typické pro nástup dospívajících do zaměstnání a s tím dochází k osamostatňování se v ekonomické oblasti. Tyto skutečnosti přináší na jedné straně svobodu, na druhé větší zodpovědnost za své činy. U mladých dospělých v dětských domovech je třeba k jejich pozdějšímu osamostatnění brát ohled na výběr povolání. Promyslet volbu budoucího povolání je velmi důležité kvůli uplatnění jedince, usnadní mu „postavit se na vlastní nohy“.

2.2. Plnoletost – a co dál?

Po dosažení plnoletosti v osmnácti letech je mladý člověk z ústavního zařízení propuštěn. Po osmnáctém věku zůstávají svěřenci v dětském domově pouze tehdy, když jim je ústavní výchova prodloužena. Zákon č. 109/2002 uvádí, *že to se děje v případě, že jsou k tomu shledány důležité důvody, nebo v případě zájmu svěřence, pokud se soustavně připravuje na budoucí povolání. Toto je možné pouze do 26 let věku*

za podmínek sjednaných ve smlouvě mezi nezaopatřenou osobou a zařízením (Zákon č. 109/2002 Sb., §2 odstavec 7).

V běžném životě většinou mladý člověk odchází do „vlastního“, když je sám připravený, má práci, bydlení apod. A v případě fungující rodiny se může v podstatě kdykoliv vrátit. Zatímco klient dětského domova běžně odchází po střední škole v 18 až 19 letech.

Po odchodu z ústavního zařízení se mladý člověk potýká s různými problémy a překážkami. Jeho životní situace se liší od situace jeho vrstevníků s rodinným zázemím. A to i přesto, že se způsob života v dětských domovech snaží přiblížit životu v běžných rodinách. Pro děti, které vyrůstaly v ústavním zařízení, je vstup do „reálného světa dospělých“ velmi obtížný. Najednou za ně nikdo nic neudělá, samy se musí o sebe postarat, zajistit si bydlení a práci, nakoupit si, uvařit, vydělat peníze, zaplatit nájem a spoustu dalších činností, které jsou se samostatným životem spjaté. Výzkumná část této práce se věnuje i této oblasti, zkoumá, co vnímají mladí dospělí při vstupu do samostatného života jako největší překážku.

Hlavní problematické oblasti, kterým musí mladí lidé po odchodu z dětských domovů čelit jsou: zajištění bydlení, finanční hospodaření, zaměstnanost, integrace do běžné společnosti (sociální vztahy a jejich navazování).

Pomyslný záchranný kruh v tomto případě poskytují právě domy na půl cesty. Pomůžou překlenout kritické a nestabilní období po odchodu z ústavního zařízení a pomáhají tak klientům zorientovat se ve „světě dospělých“.

Návaznost dětských domovů a domů na půl cesty není nijak řešena z hlediska legislativy. Obtížný a velmi důležitý krok, jakým je odchod z ústavního zařízení, je legislativou jen okrajově vymezen.

2.3. Analýza efektivity fungování systému péče o ohrožené děti

V letech 2006-2007 uskutečnilo Ministerstvo vnitra ČR ve spolupráci s Ministerstvem školství, mládeže a tělovýchovy ČR rozsáhlý průzkum s názvem Analýza efektivity fungování systému péče o ohrožené děti, který byl věnován kriminalitě dětí, které opustily během let 1995-2004 zařízení Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy ČR. Zvýšená pozornost byla věnována především kriminalitě

dětí po opuštění z institucionální péče. Pro potřeby výzkumu bylo zpracováno 13 údajů ke každému ze 17.454 dětí. Podle *Analýzy efektivity fungování systému péče o ohrožené děti* vyplývá, že 38 procent dětí začalo páchat trestnou činnost až po odchodu z institucionální péče. Lze odvodit, že se díky odborné speciálně-pedagogické a výchovné činnosti dařilo tyto děti po dobu umístění zvládat. Po pobytu se zastavený sociálně-patologický vývoj v chaotických podmínkách nastartoval.

Gjuričová (2008) se domnívá, že není systémově vyřešen přechod klienta do dospělého života mimo ústav. Klient je v ústavu zabezpečený po hmotné stránce, má stravu, oblečení, zaplněný volný čas, vzdělává se a připravuje na své budoucí povolání. Dosažením dospělosti role ústavu končí a pak už je to na tomto již dospělém člověku, jak si se životem mimo ústav poradí.

Jedinec, který trávil své dětství a mladou dospělost v nějakém ústavním zařízení, se může po odchodu z tohoto zařízení špatně adaptovat na prostředí, kde již nemá potřebnou oporu (Adamcová, Sociální služby, 2013). Dům na půl cesty by měl potřebnou oporu poskytovat lidem, kteří nezískali vzorce chování v běžné rodině.

Podle Gjuričové (2008) se dají shrnout problémy této cílové skupiny do třech oblastí – bydlení, práce a sociální kontakty a citové vazby. Jako hlavní příčinu problémů vidí Gjuričová (2008) v absenci práce s rodinami dětí, které jsou umístěné v institucionalizované péči. Jejím cílem by byl návrat dítěte zpět do rodiny. V České republice neexistuje systematická a státem garantovaná následná podpora dětí, které opouštějí ústav. Tato podpora by měla nejprve asistenčně, později podpůrně usnadnit vstup do života mimo ústav.

2.4. Návaznost aneb cesta z dětského domova do domu na půl cesty

Návaznost dětských domovů a domů na půl cesty není důsledně a systematicky řešena. V praxi to většinou funguje tak, že samy dětské domovy navazují spolupráci s místně příslušnými domy na půl cesty. Záleží především na vůli pracovníků dětského domova. Dětské domovy nabízejí svým odcházejícím klientům možnost obrátit se na ně, pokud budou v nějaké těžké životní situaci (většinou od dvou let po odchodu).

3. Podpora přípravy mladých dospělých na samostatný život

Tato kapitola mapuje podporu a pomoc, která je určena mladým dospělým po odchodu z ústavních zařízení prostřednictvím různých projektů, státních příspěvků či organizací. Řada neziskových organizací realizuje projekty, které pomáhají integrovat jedince do běžné společnosti. Uvedu a popíši tedy vybrané z nich.

3.1. Příprava na samostatný život v dětských domovech

V dětských domovech mohou být zřízeny samostatné jednotky, které jsou určeny především klientům, kteří se připravují na odchod ze zařízení. Většina dětských domovů v České republice zahrnuje do svého plánu různé domácí práce, vaření. V dnešní době není ani výjimkou finanční gramotnost či kariérní poradenství při nástupu na střední školu.

Klient, který odchází ze zařízení, má nárok na věcnou pomoc nebo jednorázový peněžitý příspěvek ve výši nejvíce 15.000 Kč. Zařízení společně s orgánem sociálně právní ochrany dětí (OSPOD) poskytuje mladistvému poradenskou pomoc s opatřením bydlení a práce. Dítěti je zajišťována pomoc v případě tíživých životních situací po dobu 2 let po opuštění zařízení (Kovařík a kol., 2004).

3.2. Příprava na samostatný život v domech na půl cesty

Samotné domy na půl cesty poskytují svým klientům možnost poradenství ohledně práce, bydlení a dalších praktických věcí – pomoc s nákupem, praním apod.

Některé domy na půl cesty přímo nabízejí klientům zapojení se do různých aktivizačních programů, sociálně-terapeutických činností či vzdělávacích a socializačních aktivit. Domy na půl cesty nemají za úkol vychovávat, spíše jsou pomocnou „berličkou“ při vstupu do samostatného života.

3.3. Podpora po odchodu z domu na půl cesty a z dětského domova

Po odchodu z domu na půl cesty jsou již bývalí klienti odkázáni hlavně sami na sebe. Můžou ale využít různé organizace, které jim mohou svými podpůrnými programy pomoci. Jedná se především o různé bezplatné právní poradny (dluhová,

bytová a pracovní problematika), poradenské programy. Aby tyto programy byly využívány, měli by o nich být klienti informováni.

Pro zajímavost zde uvádím vybrané projekty nestátních neziskových organizací, které jsou určené cílové skupině domů na půl cesty a jejich úkolem je připravit tyto osoby na samostatný život tak, aby obstáli v jejich složité situaci.

Dobrovolnictví – LATA

Jednou z možností úspěšné integrace do společnosti můžou být i dobrovolnické projekty zaměřené na mladé dospělé, kteří se chtějí postavit na vlastní nohy. LATA je nestátní nezisková organizace, která už od roku 1994 pracuje s mladými lidmi z Prahy a blízkého okolí a která věří, že každý v dospívání potřebuje někoho, kdo jej přijímá takového, jaký je. Jejich vrstevnický program **Ve dvou se to lépe táhne** je originální v tom, že v něm pracují jako dobrovolníci mladí lidé (ve věku 18 - 30 let), kteří se v něm dostávají do individuálního kontaktu s klienty ve věku 13 - 26 let, jež se právě potýkají s nějakou životní obtíží.

Vlastní práce dobrovolníka probíhá formou „jeden na jednoho“, což znamená, že dobrovolník společně s klientem vytváří dvojici. Tento přirozený vztah je pro klienta podporou a nabízí mu šanci postavit se na vlastní nohy. Dvojice se setkává každý týden a společně se věnuje činnostem podle vzájemné dohody, uvážení a potřeb klienta. Např. volnočasové aktivity - sport, procházky, divadlo, kino, koncerty, poznávání Prahy, výlety a hlavně pomoc a podpora v osobních problémech, problémech doma, při dokončení studia, stavění se na vlastní nohy apod. (LATA, <http://www.lata.cz>, 2014).

DOM – IN

Projekt DOM- IN zahrnuje aktivity, které přináší do života lidí – klientů Domu na půl cesty DOM nový pozitivní, motivující a inspirativní podnět. Mladí lidé, kteří žijí v domech na půli cesty, mají život plný povinností, velkých úkolů, také únavy a stresu. Bojují se svými nedostatky a usilují o svou lepší budoucnost. Málo nebo spíš žádná energie již nezbývá na aktivity, které by přinášely radost z úspěchu, radost z poznání nového a inspiraci. DOM-IN je také připraven působit proti syndromu vyhoření u pracovníků DOMU i jiných organizací a pomoci jim rozvíjet se a dosahovat různých rozvojových cílů. Mezi aktivity DOM IN patří výuka cizího jazyka, trénink společenského chování a počítačové kurzy (DOM, o. s., <http://www.dom-os.cz>, 2014).

Sociální firma – Květná zahrada

Občanské sdružení Květná zahrada založilo v roce 2010 sociální firmu, která má za cíl poskytnout klientům domů na půl cesty soustavnou práci, která je základem jejich socializace. Sociální firma vykonává další, především fyzicky náročnější práce - úklidy veřejných prostranství, parkovišť, okolí komunikací, údržbové práce, stěhování, drobné lesní činnosti - pálení kletí, vyžínání trávy, výsadby stromků apod. (Květná zahrada, <http://www.kvetnazahrada.cz>, 2014).

Postav se na vlastní nohy – Spolu dětem, o. s.

Projekt Postav se na vlastní nohy je tréninkem dospělosti. Jde o několik víkendových workshopů, kde se účastníci pomocí zážitků učí rozpoznávat různé situace a chápat, jak v nich jednat. Na workshopech se pracuje interaktivními metodami a nácvikem praktických dovedností. Takto se mladí dospělí seznamují s tématy, jako jsou vztahy kolem nás, práce, finance nebo bydlení. Nedílnou součástí projektu je zapojení účastníků do pracovního procesu, a to formou krátkodobých brigád. Trénink je určen mladým dospělým, kteří opouštějí dětský domov, nebo dům na půl cesty (Spolu dětem, o. s., <http://www.spoludetem.cz>, 2014).

4. Situace a popis zařízení v Jihočeském kraji

Rozhovory ve výzkumném šetření byly vedeny s mladými lidmi, kteří prošli sociální službou DPC v Jihočeském kraji, proto jsem si vybrala k bližšímu popisu a pro lepší představu o DPC právě toto území, které je mi blízké a dobře ho znám.

V Jihočeském kraji jsou registrovány u Ministerstva práce a sociálních věcí ČR dva domy na půl cesty – v Českých Budějovicích a v Českém Krumlově.

Potenciálními klienty pro službu dům na půl cesty jsou mladí dospělí odcházející z dětských domovů, proto jsem zjišťovala, kolik dětských domovů působí na tomto území.

V Jihočeském kraji se nacházejí následující dětské domovy, jejichž kapacita je napsána do závorky – Dětský domov Zvíkovské podhradí (24), Dětský domov, Základní škola a Školní jídelna Žichovec (32), Dětský domov Radenín (50), Dětský domov a základní škola Horní Planá (72), Dětský domov a Školní jídelna Boršov nad Vltavou (32), Dětský domov Volyně (40), Dětský domov, Mateřská škola, Základní škola a Praktická

škola Písek (48), Dětský domov se školou Počátky (8), Soukromý dětský domov Zbytiny – Koryto (18), Dětský domov Senožaty (40), Dětský diagnostický ústav, dětský domov se školou, středisko výchovné péče, základní škola a školní jídelna Homole 90 (24), Dětský domov pro sluchově postižené České Budějovice (24). Celkový součet kapacity ve všech dětských domovech na území Jihočeského kraje je 412 (MŠMT, 2012).

Pro účely popisu konkrétních zařízení jsou zvolena místa, která velmi dobře znám – DPC Český Krumlov a pak druhý dům na půl cesty, který je v Jihočeském kraji registrován – DPC České Budějovice. DPC České Budějovice je specifický tým, že je zaměřený pouze na ženy. Na příkladě Domu na půl cesty Český Krumlov jsou popsány konkrétní činnosti, okolnosti vzniku a průběh samotné sociální služby v tomto zařízení. Vzhledem k tomu, že jsem situaci Domu na půl cesty v Českém Krumlově mohla sledovat od jeho samotného vzniku v roce 2001, považuji za přínosné ukázat na tomto konkrétním zařízení jeho fungování.

4.1. Dům na půl cesty Český Krumlov – z historie až po současnost

Vznik českokrumlovského Domu na půl cesty se datuje k 1. říjnu 2001. V tomto roce byla dokončena rekonstrukce objektu bývalé školky v obci Vyšný u Českého Krumlova, vybrán správce objektu s pedagogickým vzděláním a vytipováno pět prvních nájemníků tohoto zařízení. Jako vhodný objekt vyhovující požadavkům celého projektu byla vybrána jedna ze zrušených mateřských školek - vila se zahradou a hospodářskými objekty. Objekt bývalé mateřské školy nabízel navíc možnost spoluúčasti bydlící mládeže na chovu drobného domácího zvířectva, pěstování ovoce, zeleniny. Finančně byl projekt rekonstrukce podpořen městem Český Krumlov a prostřednictvím sponzorských darů firem, které se na přestavbě podílely.

Potřebnost domu na půl cesty v regionu Českokrumlovsko vycházela zejména z potřeb starostlivosti o mládež, která opouští po ukončení vzdělání náhradní rodinnou péči, tj. dětský domov. Pro tyto děti bylo potřebné najít zaměstnání a odpovídající prostředí pro další běžný život, které by eliminovalo možnosti selhávání v tomto procesu a "skluzu" do společensky patologického prostředí. Zároveň se jevilo jako potřebné dále s těmito jedinci pracovat (sociální trénink - rozvoj psychosociálních

dovedností, přizpůsobování schopností těchto jedinců stylu a potřebám běžného praktického života s cílem dosažení co největší životní samostatnosti a odpovědnosti).

Bydlení v garsoniérách mělo co nejvíce přiblížit bydlení v běžném životě. Podmínkou při přijímání a výběru nájemníků do tohoto zařízení byla dočasnost (přechodnost) pobytu a povinnost mít uzavřený pracovní poměr. Komplex domu řízeného bydlení dotvářel byt určený pro rodinu správce-vychovatele, který tedy v objektu také bydlel přímo s ostatními uživateli v samostatném bytě.

Výběr nájemníků probíhal ve spolupráci s dětským domovem, Střediskem výchovné péče pro děti a mládež v Českém Krumlově a pedagogicko-psychologickou poradnou. Délka pobytu byla určována individuálně v závislosti na stupni vyzrálosti začlenění do běžného života společnosti, na zajištění trvalého bydlení, práce apod. Předpokládaná doba pobytu v projektovém typu bydlení bylo 1 až 3 roky.

Po vytvoření základních podmínek pro zprovoznění objektu byla předpokládaná finanční soběstačnost provozu zařízení. Zastupitelstvo města Český Krumlov schválilo pro zahájení stavební rekonstrukce v rámci rozpočtových změn pro rok 2000 finanční částku ve výši 1,200.000,- Kč. Vzhledem k velmi vysokým rekonstrukčním nákladům bylo snahou všech partnerů projektu zajistit co možná největší objem finančních prostředků z dalších možných zdrojů tak, aby bylo možné rekonstrukci objektu ukončit nejpozději do konce roku 2001.

V roce 2000 došlo zejména díky postoji Města Český Krumlov k zásadnímu pozitivnímu průlomů pro realizaci projektu. Město Český Krumlov fakticky vyčlenilo potřebný objekt pro realizaci projektu a uvolnilo velmi podstatnou finanční částku na přípravu projektové dokumentace a zahájení stavebních prací.

Neziskové organizaci Centru pro pomoc dětem a mládeži, o.p.s. se pak podařilo zajistit zařazení projektu do financování v rámci projektu Ministerstva práce a sociálních věcí ČR pro rok 2001. Tak úspěšně odstartoval projekt, který je realizován dodnes.

Od svého vzniku v roce 2001 uplynula již řada let, zajímala mne tedy současná situace DPC. Od roku 2001 do současnosti prošlo Domem na půl cesty celkem 73 osob (55 chlapců a 17 dívek). (Dům na půl cesty Český Krumlov, 2014)

4.2. Dům na půl cesty České Budějovice

Dům na půl cesty v Českých Budějovicích vznikl v roce jako pracoviště příspěvkové organizace města České Budějovice Jeslová a azylová zařízení. Kapacita tohoto zařízení jsou 2 lůžka. Toto zařízení je specifické především kvůli své cílové skupině.

Posláním služby je poskytnout přechodné ubytování a podporu dívkám zejména z Českých Budějovic, které odcházejí z ústavní výchovy nebo dívkám z nefunkčních rodin, které nemají podporu vlastní rodiny, a tím jim usnadnit vstup do samostatného života. Služba je založena na principech profesionality, individuálního přístupu, spolupráce, aktivity, respektu, vstřícnosti a empatie. Směřuje ke zlepšení kvality života uživatelek služby a k jejich zařazení do běžného života.

Cílem je vytvořit vhodné zázemí pro bezpečné zvládnutí období vstupu dívek do běžného života, motivovat dívky k zařazení do běžného života, zmírnit následky ústavní výchovy nebo nedostatečné péče rodin, zvyšovat kvalitu sociální práce s uživatelkami služeb. Specifickým cílem je připravit dívky na jejich mateřskou roli.

Cílovou skupinou jsou zletilé dívky do 26 let věku zejména s trvalým bydlištěm v Českých Budějovicích, které opouštějí školská zařízení ústavní výchovy nebo dívky z nefunkčních rodin bez rodinného zázemí.

Služba není určena pro dívky:

- závislé na pomoci jiné fyzické osoby, na alkoholu, na drogách či jiných omamných látkách,
- hledající jen ubytování bez poskytování sociální služby,
- s agresivními sklony v chování,
- nerespektující zásady společného soužití,
- nemající zájem o aktivní řešení své životní situace,
- nesplácející dluhy k organizaci,
- jejichž zdravotní stav vylučuje poskytování služeb ze zákona (stav osoby vyžaduje ústavní péči ve zdravotnickém zařízení, akutní infekční nemoc, duševní porucha) či podle posudku lékaře.

V případě dostatečně volné kapacity lze poskytnout službu i dívce s trvalým bydlištěm mimo České Budějovice.

Úkony, které služba obsahuje je poskytnutí ubytování (zpravidla nepřevyšující 1 rok), úhrada činí denně 100,- Kč, zprostředkování kontaktu se společenským prostředím, sociálně terapeutické činnosti, pomoc při uplatňování práv, oprávněných zájmů a při obstarávání osobních záležitostí.

Všem uživatelům služeb je poskytováno zdarma sociální poradenství. Uživatelé služeb mají možnost obdržet ošacení ze šatníku azylového domu a účastnit se různých výchovných, vzdělávacích a aktivizačních činností a společenských akcí. (Dům na půl cesty České Budějovice, 2014).

III. Výzkumná část

1. Stanovení výzkumného problému

Šetření v praktické výzkumné části bakalářské práce se věnuje situaci mladých dospělých po odchodu z domu na půli cesty. Výzkum zjišťuje, jak sami respondenti vnímají svou situaci po odchodu z tohoto zařízení, na co se před odchodem těší, čeho se obávají a zda se cítí být připraveni na život z hlediska tří základních oblastí: bydlení, práce a sociální vztahy. Do výzkumu jsem zařadila i respondenty, kteří neprošli sociální službou DPC, ale odešli z institucionální péče rovnou do samostatného života. Zajímalo mne tedy porovnání výpovědí těchto dvou skupin.

Výzkumný problém, který jsem se rozhodla zkoumat, tedy je *připravenost mladých lidí pro život po odchodu z domu na půli cesty*.

Termín *připravenost* zde vnímám jako jejich vlastní pocit, jak vnímají svou situaci, zda ví, na koho se můžou obrátit, zda mají dostatečné informace o možnostech účasti na různých podpůrných projektech. Jaké potřeby sami vnímali a zda byly naplněny. Když se respondenti zpětně podívají na svůj pobyt v domě na půl cesty a následný život po odchodu z tohoto zařízení, co by změnili, jaké informace by se jim nejvíce hodily pro snadnější vstup do samostatného života (např. doba pobytu, následná podpora apod.).

2. Výzkumný cíl

Hlavní výzkumný cíl:

Zjistit, jak mladí dospělí vnímají svou situaci po odchodu z DPC a srovnat s mladými dospělými, kteří neprošli sociální službou DPC.

Další cíle vědecké části jsou zjistit, zda se mladí klienti DPC orientovali v nabízených službách a programech, které jsou určeny této cílové skupině.

Chci se dozvědět, jaké jsou potřeby samotných uživatelů služby DPC, co sami považují za důležité, co postrádají a o co naopak nemají zájem v souvislosti s jejich odchodem z DPC. Zajímá mne, jak sami klienti DPC vnímají službu DPC, co jim konkrétně přinesla. Dále jsem zkoumala, zda nabízená pomoc a služby odpovídají potřebám klientů DPC.

3. Metoda výzkumu

Během výzkumu jsem shromáždila výpovědi osob, které mají osobní zkušenost s pobytem v domě na půli cesty. Výpovědi zahrnují jejich postoje a prožitky, proto jsem si pro potřeby výzkumu zvolila metodu kvalitativní.

Vzhledem k tomu, že cílem praktické části je zjistit, jak je určité dění vnímáno, prožíváno a hodnoceno samotnými respondenty, použila jsem metodu sběru dat rozhovory. Vybrala jsem si polostandardizované rozhovory, během kterých jsem mohla klást doplňující a upřesňující otázky.

Informace, které jsem od respondentů získala prostřednictvím rozhovorů, jsem zpracovala do tabulek a následně shrnula a porovnála.

3.1. Výzkumný vzorek

Výzkumný vzorek tvoří muži i ženy, kteří po odchodu z ústavního zařízení bydleli v domě na půli cesty a využívali tuto sociální službu. Celkem bylo 8 respondentů.

Druhou polovinu výzkumného vzorku tvoří muži i ženy, kteří opustili ústavní zařízení, aniž by dále využívali sociální službu dům na půli cesty.

Setkala jsem se přímo s těmito lidmi a s jejich svolením jsme hovořili o jejich minulosti i současné situaci, o jejich nesnázích, úspěších, cílech a přáních. Zmapovala jsem jejich život a zaměřila se na situaci po odchodu z DPC.

Pro metodu rozhovoru jsem použila návod, který obsahuje základní výzkumné otázky. Tyto oblasti jsem s respondenty probrala a podle tématu a situace přizpůsobila formulaci otázek.

3.2. Stanovení výzkumných otázek

Při stanovování výzkumných otázek jsem si oblasti rozdělila na dobu před příchodem do DPC, dobu pobytu a dobu po odchodu z DPC až současnost.

U respondentů, kteří neprošli sociální službou DPC, jsem si rozdělila oblasti podobně: na dobu před odchodem z dětského domova a na dobu po odchodu z DD.

Respondenty jsem si odlišila čísly 1 až 4 a písmeny A a B. Dotazovaným, kteří prošli domem na půl cesty, jsem přiřadila písmeno A. Dotazovaní, kteří službou DPC neprošli, dostali označení B.

Otázky pro respondenty A:

Doba před příchodem do DPC – Popište svou situaci před příchodem do domu na půl cesty.

Jak jste se dozvěděl/a o domu na půl cesty?

Z jakého zařízení jste do domu na půl cesty přišel/a?

Byl/a jste tehdy zaměstnaný/á?

Kolik Vám bylo let?

Jak jste se během pobytu v dětském domově připravoval/a na samostatný život?

Doba pobytu v domě na půl cesty – Popište, jak jste vnímal pobyt v domě na půl cesty.

Uveďte nejvýraznější pocity při příchodu do DPC.

Uveďte, jaká byla pro Vás nejvýraznější negativa pobytu v DPC.

Uveďte, jaká byla pro Vás nejvýraznější pozitiva pobytu v DPC.

Jaké byly Vaše povinnosti v DPC?

Jak dlouho jste žil/a v DPC?

Dá se říci, že obyvatelé DPC byli Vašimi přáteli nebo dokonce rodinou, vídáte se s některými dodnes?

Jak jste nejčastěji trávil/a volný čas v DPC?

Co Vám osobně nejvíce chybělo nebo vadilo v DPC?

Kdo Vás informoval o Vašich možnostech, příležitostech, na koho jste se obracel/a během pobytu, když jsi potřeboval/a poradit?

Doba při odchodu z DPC a doba po ní – Popište, jak probíhal Váš vstup do samostatného života po pobytu v domě na půl cesty.

Uveďte nejvýraznější pocity při odchodu z DPC.

Vidíte svou zkušenost v DPC s odstupem času spíše pozitivně nebo negativně?

Doporučil/a byste toto řešení mladému člověku v podobné situaci?

Kdo Vás informoval před odchodem z DPC o dalších možnostech, pomáhal Vám někdo s hledáním práce a bydlení?

Vzpomenete si na nějaký program, který Vám pomohl při osamostatňování se?

Kam jste odcházel/a, když jste opouštěl/a DPC?

Byl/a jste tehdy zaměstnaný/á?

Co byste z dnešního pohledu změnil/a na chodu DPC.

Pro druhou skupinu respondentů jsem zvolila rozlišovací písmeno B. Otázky jsou rozděleny do dvou oblastí – doba před odchodem a doba po odchodu z dětského domova.

Doba před odchodem z dětského domova – Popište, jak jste vnímal/a svou situaci před odchodem z dětského domova?

Byl/a jste tehdy zaměstnaný/á?

Kolik Vám bylo let?

Jak jste se během pobytu v dětském domově připravoval/a na samostatný život?

Kdo Vás informoval o Vašich možnostech, příležitostech po odchodu z DD?

Doba po odchodu z dětského domova – Popište, jak probíhal Váš vstup do samostatného života po pobytu v dětském domově.

Uveďte nejvýraznější pocity při odchodu z DD.

Kdo Vás informoval po odchodu z DD o dalších možnostech, pomáhal Vám někdo s hledáním práce a bydlení?

Vzpomenete si na nějaký program, který Vám pomohl při osamostatňování se?

Kam jste odcházel/a, když jste opouštěl/a DD?

3.3. Etická otázka vedení výzkumu

Před začátkem rozhovorů jsem se dotazovaným představila a seznámila je s účelem rozhovoru. Všechny respondenty jsem před samotným rozhovorem informovala o zaručení anonymity. Dále jsem se jich zeptala, zda nic nenamítají proti natáčení rozhovoru na diktafon. Respondenti byli informováni, že vzniklá nahrávka bude použita jen pro účely tohoto výzkumu.

4. Výzkum

Výzkum jsem vedla od listopadu 2013 do března 2014, v tomto období jsem se setkávala s mladými dospělými, kteří buďto prošli sociální službou DPC po svém pobytu v dětském domově, anebo neprošli a vstoupili „do samostatného života“ přímo z dětského domova.

4.1. Výsledky rozhovorů s respondenty

Respondenty jsem odlišila pomocí čísel 1 až 4 a písmen A a B. Dotazovaným, kteří prošli domem na půl cesty, jsem přiřadila písmeno A. Dotazovaní, kteří službou DPC neprošli, obdrželi ve výzkumu označení B. Tři oblasti otázek jsem doplnila do tabulky ke každému respondentovi zvlášť, pod každou tabulku rozepisují více informací o vedeném rozhovoru. Cílovou skupinu rozhovorů A a B jsem shrnula zvlášť – našla společné znaky v odpovědích jednotlivých respondentů a poté porovnávala odpovědi s druhou skupinou respondentů.

Výsledky rozhovorů s respondenty A

Respondent č.1A – muž, 30 let, nejvyšší dosažené vzdělání střední odborné

Doba před příchodem do DPC	
Jak jste se dozvěděl/a o domu na půl cesty?	Vychovatelka v dětském domově
Z jakého zařízení jste do domu na půl cesty přišel/a?	Dětský domov
Byl/a jste tehdy zaměstnaný/á?	Ne
Kolik Vám bylo let?	18
Jak jste se během pobytu v dětském	O víkendech klienti pobývali ve

domově připravovat na samostatný život?	skupinkách v bytech a učili se vařit, prát apod.
Doba pobytu v domě na půl cesty	
Uvedte nejvýraznější pocity při příchodu do DPC.	Pocit svobody a radosti
Uvedte, jaká byla pro Vás nejvýraznější negativa pobytu v DPC.	Krátká doba pobytu, omezení návštěv
Uvedte, jaká byla pro Vás nejvýraznější pozitiva pobytu v DPC.	Větší volnost než v dětském domově, pěkné bydlení v garsonce, kladné vztahy s ostatními bydlícími a správcem.
Jaké byly Vaše povinnosti v DPC?	Vytírání chodby
Jak dlouho jste žil/a v DPC, od jakého věku?	Od 18 do 21 let
Dá se říci, že obyvatelé DPC byli Vašimi přáteli nebo dokonce rodinou, vídáte se některými dodnes?	Ano, určitě
Jak jste nejčastěji trávil/a volný čas v DPC?	Málo volného času – pracovní vytížený, ale jinak televize, posezení s ostatními, společné ohně apod.
Co Vám osobně nejvíce chybělo nebo vadilo v DPC?	Nemožnost našetřit si peníze na další život – příliš krátká doba, chybělo finanční poradenství ohledně tzv. rychlopůjček, problematice dluhů apod.
Kdo Vás informoval o Vašich možnostech, příležitostech, na koho jste se obracel/a během pobytu, když jsi potřeboval/a poradit?	Hlavně správce DPC
Doba při odchodu z DPC a doba po ní	
Uvedte nejvýraznější pocity při odchodu z domu na půl cesty.	Strach, obavy ze stávající situace, pocit, že nyní nastane opravdový život

Vidíte svou zkušenost v DPC s odstupem času spíše pozitivně nebo negativně?	Pozitivně
Doporučil/a byste toto řešení mladému člověku v podobné situaci?	Ano
Kdo Vás informoval před odchodem z DPC o dalších možnostech, pomáhal Vám někdo s hledáním práce a bydlení?	Správce, pracovníci Charity, na které jsem se obrátil.
Vzpomenete si na nějaký program, který Vám pomohl při osamostatňování se?	Důležité byly porady DPC, během kterých se klienti mohli zapojit do samotného chodu DPC a poradit se o různých věcech – hledání práce, bydlení, vztahy. Velmi přínosné – trvání správce na placení nájmu včas – to respondenta naučilo platit nájem
Kam jste odcházel/a, když jste opouštěl/a DPC?	Do azylového domu
Byl/a jste tehdy zaměstnaný/á?	Ano
Co byste z dnešního pohledu změnil/a na chodu DPC.	Více informací ohledně financí, méně zákazů – více zodpovědnosti

Respondent č.1A na pobyt v domě na půl cesty vzpomínal velmi rád. Je to již 9 let, co z tohoto domu odešel. Jako hlavní problém v celé této problematice vidí nedostatečnou přípravu dětí již v dětském domově. Díky pobytu v domě na půl cesty získal určité schopnosti a naučil se dovednostem, které mu následný život usnadnil, ale i přesto vnímá zpětně dost „mezer“, které by bylo potřeba zaplnit (neznalost dluhové problematiky). Na začátku pobytu si našel práci a v zaměstnání zůstal celé tři roky pobytu, přesto po odchodu z DPC skončil jako bezdomovec. Hlavní příčinu dotazovaný vidí především ve finančních obtížích, neznalost dluhové problematiky a malé finanční gramotnosti. Dalším velkým problémem bylo v tomto případě následné bydlení. Respondent nenašel vhodný byt, který by si mohl dovolit a „skončil“ v Azylovém domě.

V současné době je dlouhodobě zaměstnaný, má pěkně zařízený byt od města a dodělává si řidičský průkaz. Při mé otázce na jeho plány do budoucna se usmál a odpověděl, že si přeje najít partnerku a mít s ní děti.

Respondent č.2A – žena, 31 let, nevyšší dosažené vzdělání: střední s maturitou

Doba před příchodem do DPC	
Jak jste se dozvěděl/a o domu na půl cesty?	Vychovatelka v dětském domově
Z jakého zařízení jste do domu na půl cesty přišel/a?	Dětský domov
Byl/a jste tehdy zaměstnaný/á?	Ne, nástup ihned po maturitě
Kolik Vám bylo let?	18
Jak jste se během pobytu v dětském domově připravoval/a na samostatný život?	-
Doba pobytu v domě na půl cesty	
Uveďte nejvýraznější pocity při příchodu do DPC.	Obava z budoucnosti, obava z hledání práce a radost z volnosti a svobody
Uveďte, jaká byla pro Vás nejvýraznější negativa pobytu v DPC.	I přes další studia nebyla prodloužena smlouva s DPC a pobyt byl ukončen
Uveďte, jaká byla pro Vás nejvýraznější pozitiva pobytu v DPC.	Nízký nájem, částečná samostatnost
Jaké byly Vaše povinnosti v DPC?	Uklízení společných prostor
Jak dlouho jste žil/a v DPC?	3 roky do 21 let
Dá se říci, že obyvatelé DPC byli Vašimi přáteli nebo dokonce rodinou, vídáte se některými dodnes?	Ano
Jak jste nejčastěji trávil/a volný čas v DPC?	Chování koček, setkávání s ostatními, společné táboračky
Co Vám osobně nejvíce chybělo nebo	Větší volnost a svoboda

vadilo v DPC?	
Kdo Vás informoval o Vašich možnostech, příležitostech, na koho jste se obracel/a během pobytu, když jsi potřeboval/a poradit?	Správce, po změně vedení pouze kamarádi
Doba při odchodu z DPC a doba po ní	
Uveďte nejvýraznější pocity při odchodu z domu na půl cesty.	Radost z volnosti
Vidíte svou zkušenost v DPC s odstupem času spíše pozitivně nebo negativně?	Spíše ano
Doporučil/a byste toto řešení mladému člověku v podobné situaci?	Nevím
Kdo Vás informoval před odchodem z DPC o dalších možnostech, pomáhal Vám někdo s hledáním práce a bydlení?	Nikdo
Vzpomenete si na nějaký program, který Vám pomohl při osamostatňování se?	Ne
Kam jste odcházel/a, když jste opouštěl/a DPC?	Podnájem
Byl/a jste tehdy zaměstnaný/á?	Ano
Co byste z dnešního pohledu změnil/a na chodu DPC.	Volnější řád

Respondentka č.2A uvedla, že se již během pobytu v dětském domově seznámila se svým nynějším přítelem. S ním se stěhovala do DPC, nyní s ním má pětiletou holčičku a žije s ním dodnes. Tato skutečnost ji velmi pomohla v celém průběhu osamostatňování se – ve dvou se lépe vedla domácnost, platil nájem apod. Respondentka žila v DPC 3 roky a během nich zažila i výměnu vedení (správce) DPC, které s sebou přineslo spoustu změn. Na dobu před změnou vedení vzpomíná ráda, klienti měli větší svobodu, mohli chovat domácí zvířata, vodit si návštěvy bez větších problémů, na druhou stranu museli dodržovat určitá pravidla – hlavně platit nájem včas, plnit povinnosti (vytírání

společných prostor domu). V domě vládla přívětivá atmosféra, klienti byli dobrá parta a s pracovníkem DPC mohli řešit veškeré problémy. Po změně vedení muselo být podle slov dotazované dodržováno spousta dalších pravidel, které připomínali spíše pobyt v dětském domově. Během svého pobytu v DPC ani později neabsolvovala podporující přípravu na samostatný život po odchodu z DPC.

Respondentka s partnerem bydlí v příjemně zařízeném podnájmu, oba pracují a podle jejich slov se jim daří dobře.

Respondent č.3A – muž, 27 let, nejvyšší dosažené vzdělání: střední s maturitou (sociální pracovník, zdravotník)

Doba před příchodem do DPC	
Jak jste se dozvěděl/a o domu na půl cesty?	Dětský domov - ředitel
Z jakého zařízení jste do domu na půl cesty přišel/a?	Dětský domov
Byl/a jste tehdy zaměstnaný/á?	Ano
Kolik Vám bylo let?	18
Jak jste se během pobytu v dětském domově připravoval/a na samostatný život?	Nevzpomíná si
Doba pobytu v domě na půl cesty	
Uveďte nejvýraznější pocity při příchodu do DPC.	Obavy, jak se mu bude v DPC líbit
Uveďte, jaká byla pro Vás nejvýraznější negativa pobytu v DPC.	-
Uveďte, jaká byla pro Vás nejvýraznější pozitiva pobytu v DPC.	Volnost, nízký nájem, více „šancí“ – pokud nestihnu zaplatit nájem včas – dají mi šanci to napravit
Jaké byly Vaše povinnosti v DPC?	Uklízet a platit nájem
Jak dlouho jste žil/a v DPC?	3 roky od 18 let
Dá se říci, že obyvatelé DPC byli Vašimi přáteli nebo dokonce rodinou, vídáte se	Ano

některými dodnes?	
Jak jste nejčastěji trávil/a volný čas v DPC?	Hlavně s ostatními klienty DPC
Co Vám osobně nejvíce chybělo nebo vadilo v DPC?	Společenský prostor
Kdo Vás informoval o Vašich možnostech, příležitostech, na koho jste se obracel/a během pobytu, když jsi potřeboval/a poradit?	Správce, sociální pracovník DPC
Doba při odchodu z DPC a doba po ní	
Uvedte nejvýraznější pocity při odchodu z domu na půl cesty.	Pozitivní pocity radosti a zároveň obavy z nejisté budoucnosti
Vidíte svou zkušenost v DPC s odstupem času spíše pozitivně nebo negativně?	Pozitivně
Doporučil/a byste toto řešení mladému člověku v podobné situaci?	Ano
Kdo Vás informoval před odchodem z DPC o dalších možnostech, pomáhal Vám někdo s hledáním práce a bydlení?	Sociální pracovník DPC
Vzpomenete si na nějaký program, který Vám pomohl při osamostatňování se?	-
Kam jste odcházel/a, když jste opouštěl/a DPC?	Do služebního bytu
Byl/a jste tehdy zaměstnaný/á?	Ano
Co byste z dnešního pohledu změnil/a na chodu DPC.	Nic

Třetí dotazovaný je v současné době bez práce. Od svého odchodu z domu na půl cesty vystřídal dvě zaměstnání, bez práce nebyl delší dobu než tři měsíce. Na dobu pobytu v DPC vzpomíná rád, s ostatními ubytovanými se dodnes setkává. Pobyt byl pro něj významný především proto, že si mohl dodělat během pobytu zdravotnický kurz. Díky malému nájemnému se mohl plně věnovat přípravě na tento kurz. V DPC strávil 3 roky,

během kterých si našel vhodné zaměstnání podle oboru, který ho zajímal, naučil se samostatnosti, která mu později usnadnila život – snáz se postavil na vlastní nohy a věděl, na koho se obrátit v případě obtíží.

Respondent č.4A , žena 30 let, nejvyšší dosažené vzdělání střední odborné

Doba před příchodem do DPC	
Jak jste se dozvěděl/a o domu na půl cesty?	Od vychovatele dětského domova
Z jakého zařízení jste do domu na půl cesty přišel/a?	Dětský domov
Byl/a jste tehdy zaměstnaný/á?	Ne
Kolik Vám bylo let?	19
Jak jste se během pobytu v dětském domově připravovat na samostatný život?	V tzv. přípravkách učení základů vaření a domácích prací
Doba pobytu v domě na půl cesty	
Uveďte nejvýraznější pocity při příchodu do DPC.	Radost, zároveň obava, nervozita z nastalé situace
Uveďte, jaká byla pro Vás nejvýraznější negativa pobytu v DPC.	Není si vědoma
Uveďte, jaká byla pro Vás nejvýraznější pozitiva pobytu v DPC.	Pomoc s vyřizováním věcí s úřady, nízký nájem, dobré vztahy s ostatními ubytovanými
Jaké byly Vaše povinnosti v DPC?	Placení nájmu, úklid společných prostor, zapisování návštěv
Jak dlouho jste žil/a v DPC?	2 roky
Dá se říci, že obyvatelé DPC byli Vašimi přáteli nebo dokonce rodinou, vídáte se některými dodnes?	Ano
Jak jste nejčastěji trávil/a volný čas v DPC?	Sledování televize, s ostatními spolubydlícími v DPC – hry, poslouchání hudby apod.

Co Vám osobně nejvíce chybělo nebo vadilo v DPC?	Zákaz domácích zvířat, společná klubovna
Kdo Vás informoval o Vašich možnostech, příležitostech, na koho jste se obracel/a během pobytu, když jsi potřeboval/a poradit?	Sociální pracovník DPC
Doba při odchodu z DPC a doba po ní	
Uveďte nejvýraznější pocity při odchodu z domu na půl cesty.	Pocit opravdové svobody
Vidíte svou zkušenost v DPC s odstupem času spíše pozitivně nebo negativně?	Pozitivně
Doporučil/a byste toto řešení mladému člověku v podobné situaci?	Ano
Kdo Vás informoval před odchodem z DPC o dalších možnostech, pomáhal Vám někdo s hledáním práce a bydlení?	Sociální pracovník DPC
Vzpomenete si na nějaký program, který Vám pomohl při osamostatňování se?	Ne
Kam jste odcházel/a, když jste opouštěl/a DPC?	Podnájem
Byl/a jste tehdy zaměstnaný/á?	Ne – mateřská dovolená
Co byste z dnešního pohledu změnil/a na chodu DPC.	-

Respondentka č.4A nyní žije s přítelem v pronajatém bytě a mají dvě děti. DPC opouštěla těhotná, později našla práci v oboru svého studia. Jako největší překážku obecně pro mladé, kteří opouštějí dětský domov, vnímá bydlení, které je často cenově nedostupné. Další uvedla komunikaci s úřady. Během pobytu v DPC často využívala tzv. doprovázení klienta na jednání s úřady. Sama neuměla vyplnit různé formuláře, vyhledávat informace a kontakty jednotlivých úřadů apod. V tomto vidí služby DPC jako

velmi přínosné. S následným bydlením to ale tak snadné podle jejích slov nebylo. Kdyby neměla možnost jít s přítelem do podnájmu, nevěděla by, co si počít.

Shrnutí respondentů A

Doba před odchodem ze zařízení (dětský domov) – všichni dotazovaní opouštěli ve svých 18-19 letech dětský domov. V té době nebyli zaměstnaní, byli krátce po ukončení středního odborného vzdělání. Tři ze čtyř dotazovaných žili v DPC 3 roky, jeden pouze dva.

O službě domu na půl cesty se všichni dozvěděli od zaměstnanců dětského domova. Při otázce na přípravu pro život během pobytu v dětském domově si dva dotazovaní nebyli vědomi, zda nějaká příprava v dětském domově probíhala, dva z dotazovaných se účastnili přípravy v podobě učení se domácím pracem a jiným praktickým dovednostem. Tři respondenti se shodli, že jim z počátku během pobytu v DPC dělaly problémy běžné nákupy, starost a péče o domácnost, vaření, praní a hlavně hospodaření s penězi. V tomto shledávám velký přínos služby DPC, klienty vidím jako u tzv. zkoušky života nanečisto, stále mají možnost kdykoliv se obrátit na pracovníka DPC s žádostí o radu či pomoc.

Doba pobytu v DPC - dotazovaní ve skupině A hodnotí svůj pobyt v domě na půl cesty spíše pozitivně, jen jeden respondent odpověděl, že neví, zda by pobyt doporučil někomu jinému ve stejné situaci. Příčinou je podle něj špatná zkušenost s novým vedením domů na půl cesty, které přitvrdilo podmínky pro ubytované v DPC. Ubytování byli více kontrolování, jejich pobyt připomínal více pobyt v dětském domově, než v samostatném bytě.

Nejčastějšími společnými pocity při nástupu do DPC byli u respondentů obavy z budoucnosti smíšené s radostí z volnosti a svobody. Podobné pocity u nich jsou spatřovány i při odchodu z DPC – vstupu do samostatného života.

Během rozhovorů jsem se ptala i na trávení volného času, jehož možnosti se v podstatě liší od pobytu v dětském domově. Otázky mi měly přinést odpovědi na to, zda se respondenti přátelili s ostatními obyvateli DPC, nebo si vytvořili jiné sociální vazby.

Zajímalo mne také, jak si respondenti poradili s nenadálou volností. Hlavní společným znakem v odpovědích je trávení času společně s ostatními ubytovanými

klienty, ať již šlo o společné sledování televize, hraní společenských her, posezení u ohně nebo vycházky do okolí. Z tohoto důvodu tři ze čtyř dotazovaných uvedli, že jim v DPC chyběla společná klubovna. Všichni dotazovaní se doposud vzájemně navštěvují s ostatními ubytovanými v DPC v té době, v některých případech dokonce mají téměř rodinné vztahy.

Co se týká povinností v DPC, uvedli všichni jako hlavní povinnost ubytovaného úklid společných prostor v budově, platit nájemné. Někteří vzpomínají i na zapisování návštěv a včasné příchody.

S povinnostmi souvisí i následující otázky, která zjišťovala, co klientům při pobytu v DPC chybělo, nebo, co jim dokonce vadilo. Jeden dotazovaný uvedl, že doba pobytu 3 roky je krátká. Zdůvodňoval to nemožností klienta si našetřit potřebné peníze na další samostatný život. Jedna respondentka byla nespokojená se zákazem chování domácích zvířat, dalšímu se nelíbilo příliš mnoho zákazů a málo volnosti. Pobyt mu pak připomínal spíše život v dětském domově. Jeden respondent odpověděl, že mu v DPC chyběli přímo cílené programy na téma dluhy, půjčky apod.

Naopak jako pozitivní vnímali respondenti především nízký nájem, možnost poradit se s jakýmkoliv problémem, přátelské vztahy, které trvají dodnes, volnost a samostatnost. Další zajímavou myšlenkou je tzv. druhá šance. Respondent uvedl, že v případě nějakého pochybení (nezaplacení nájmu, apod.) na straně klienta, dostal druhou šanci to napravit, kterou by pravděpodobně v běžném životě nedostal.

Jakékoliv problémy, obtíže, ale i radosti mohli respondenti sdílet ve všech případech s pracovníkem DPC. Ve všech případech fungoval mezi nimi kladný téměř přátelský vztah, který byl založený především na důvěře obou zúčastněných stran. I přes tyto vztahy, sociální pracovník trval na všech povinnostech, aby byly plněny včas a řádně. Díky tomu se dle slov dotazovaných naučili platit nájemné včas a plnit své povinnosti v DPC.

Doba při odchodu z DPC a doba po ní – Otázka, kterou jsem začala tuto část, se ptala na pocity při odchodu z DPC. Asi není divu, že pocity dotazovaných byly velmi podobné těm, které měli v minulosti při opouštění dětského domova. Shrnula bych je těmito slovy: pocit „opravdové“ svobody a volnosti, zároveň obavy z nejisté budoucnosti.

Problematika následného bydlení nebyla dle slov respondentů systematicky řešena – 1 respondent odešel z DPC přímo do azylového domu, druhý bydlel v ubytovně, jeden měl možnost bydlení ve služebním bytě, další si sám našel podnájem. Podle samotných respondentů by měla být tato otázka aktuálně řešena – každý mladý dospělý, který opouští DPC, by měl mít možnost následného bydlení, např. tzv. startovní byty – sociální bydlení.

Co se týká práce, tak všichni dotazovaní neměli problém práci sehnat. Všichni při odchodu byli zaměstnaní a jedna byla na mateřské dovolené.

Život po pobytu byl ve dvou případech ze čtyř ovlivněn dluhovými problémy, které zapříčinily u jednoho respondenta bezdomovectví, u druhého dlouhodobé bydlení na ubytovně. Oba uvádějí, že si nebyli příliš vědomi nebezpečí, které půjčky mohou skýtat. Půjčovali si od různých společností na dle jejich slov nepotřebné věci (telefony, tablety, počítače apod.). Uvítali by tedy více informací o tomto tématu. S tím souvisí i otázky ohledně vzdělávacích a podpůrných programů a aktivit pro cílovou skupinu. Tři ze čtyř dotazovaných si nevzpomínal, že by se podobných aktivit účastnil, jeden respondent uvádí, že za velmi prospěšné považoval možnost vyjádřit se k chodu DPC na společných poradách.

Bývalým klientům DPC, kteří byli dotazováni, se bez výjimky podařilo zapojit se úspěšně do samostatného života. Podle jejich slov jim služba domu na půl cesty podala pomocnou ruku v obtížné situaci po odchodu z dětského domova a podpořila je v prvních samostatných krocích v jejich životě. Tři ze čtyř dotazovaných se při odchodu z DPC obracelo s problémy na správce a sociálního pracovníka DPC. Jeden z nich nevyužíval této možnosti.

Výsledky rozhovorů s respondenty B

Respondenti z této skupiny jsou do výzkumu zahrnutí pro srovnání se skupinou respondentů A. Otázky pro dotazované z této srovnávací skupiny byly rozděleny pouze do dvou částí na dobu před a dobu po odchodu z dětského domova.

Respondent č.1B, žena 28 let, nejvyšší dosažené vzdělání střední odborné

Doba před odchodem z dětského domova	
Byl/a jste tehdy zaměstnaný/á?	Ne
Kolik Vám bylo let?	18
Jak jste se během pobytu v dětském domově připravoval/a na samostatný život?	V rodinných garsonkách – vaření, úklid, domácí práce
Kdo Vás informoval o Vašich možnostech, příležitostech po odchodu z DD?	Vychovatelka DD
Doba po odchodu z dětského domova	
Uvedte nejvýraznější pocity při odchodu z DD.	Radost z volnosti, strach z neznáma
Kdo Vás informoval po odchodu z DD o dalších možnostech, pomáhal Vám někdo s hledáním práce a bydlení?	Vychovatel DD, pracovnice OSPOD
Vzpomenete si na nějaký program, který Vám hodně pomohl při osamostatňování se?	Nevzpomíná si
Kam jste odcházel/a, když jste opouštěl/a DD?	K biologické rodině

Respondentka č.1B uvedla, že neuvažovala o pobytu v DPC, když popouštěla dětský domov, protože se stýkala se svou biologickou rodinou. Vrátila se tedy k ní. Také uvedla, že se necítila být připravená pro samostatný život. Biologická rodina jí částečně poskytla zázemí - pomohla s bydlením, finančně se podíleli na společném nájmu, naučila se praktickým dovednostem (nákupy, hospodaření s penězi, praní prádla a další domácí činnosti, které dříve obstarával dětský domov). Vzhledem k napjatým vztahům v této rodině, opustila dotazovaná tuto rodinu a pokoušela se žít jinde a jinak. Výplatou však nedosáhla na vysoký nájem v nabízených podnájmech, uchýlila se tedy k variantě ubytovny.

Nyní žije s přítelem a jeho rodinou v pronajatém bytě, závislá na sociálních dávkách a příjmu partnera. Má pocit, že ji pobyt v dětském domově a odmítnutí rodinou poznamenal. Nikdy se ve skutečnosti nepostavila na vlastní nohy, vždy musela spoléhat na někoho dalšího, kdo ji poskytoval oporu a pomoc (biologická rodina, partner, stát apod.).

Respondent č.2B, žena 31 let, ukončené střední odborné vzdělání

Doba před odchodem z dětského domova	
Byl/a jste tehdy zaměstnaný/á?	Ne
Kolik Vám bylo let?	19
Jak jste se během pobytu v dětském domově připravoval/a na samostatný život?	Hodiny vaření a domácích prací, kariérní poradenství před nástupem na střední školu
Kdo Vás informoval o Vašich možnostech, příležitostech po odchodu z DD?	Pracovnice OSPOD, vychovatelky DD
Doba po odchodu z dětského domova	
Uveďte nejvýraznější pocity při odchodu z DD.	Těšila se, zároveň stesk, nejistota
Kdo Vás informoval po odchodu z DD o dalších možnostech, pomáhal Vám někdo s hledáním práce a bydlení?	Pracovnice OSPOD
Vzpomenete si na nějaký program, který Vám hodně pomohl při osamostatňování se?	Kurz při úřadu práce – příprava na vstup do práce (počítačové kurzy, jak se připravit na pohovory, apod.)
Kam jste odcházel/a, když jste opouštěl/a DD?	Do společného podnájmu s dalšími dvěma známými z DD

Respondentka č.2B odešla z dětského domova v 18 letech do podnájmu se známými, které poznala na učilišti. Vhodnou práci si najít nemohla, využila i kurzu na Úřadu práce, který byl určený dlouhodobě nezaměstnaným na trhu práce. Dotazovaná občasně a sezónně pracovala jako číšnice.

Z podnájmu se majitel po neplacení nájmu vyhodil. Dle slov respondentky byl nájem vysoký a ostatní nájemníci také pracovali pouze sezónně, nedařilo se tak ušetřit nějaké peníze ani na běžné věci. Dotazovaná uvedla, že po vyhození z bytu odešla na ubytovnu, která byla finančně dostupná. Zde však již zůstala, nyní má tři děti (8, 6 a 3 roky) a žije s nimi v jednopokojovém bytě. Dotazovaná není ze své situace nadšená, bydlení se jí nelíbí, ale zvykla si. Stále věří, že se jí podaří najít vhodnější bydlení a vytvořit tak příjemnější zázemí pro své děti

Respondent č.3B, muž 28 let, ukončené střední vzdělání

Doba před odchodem z dětského domova	
Byl/a jste tehdy zaměstnaný/á?	Ne
Kolik Vám bylo let?	18
Jak jste se během pobytu v dětském domově připravoval/a na samostatný život?	Finanční poradenství
Kdo Vás informoval o Vašich možnostech, příležitostech po odchodu z DD?	Sociální pracovnice
Doba po odchodu z dětského domova	
Uveďte nejvýraznější pocity při odchodu z DD.	Bezradnost, zmatek, chaos
Kdo Vás informoval po odchodu z DD o dalších možnostech, pomáhal Vám někdo s hledáním práce a bydlení?	Ne
Vzpomenete si na nějaký program, který Vám hodně pomohl při osamostatňování se?	-
Kam jste odcházel/a, když jste opouštěl/a DD?	Ubytovna

Třetí respondent odcházel přímo z dětského domova na ubytovnu. Žil zde téměř tři roky, během kterých přecházel ze zaměstnání do zaměstnání. Nakonec se dostal do „party“ zedníků, kteří ho přijali mezi sebe. Začal tedy pracovat u menší firmy, sehnal si

lepší bydlení – podnájem ve dvoupokojovém bytě v bytovém domě. Dotazovaný potkal svou nynější manželku, která se k němu nastěhovala.

Respondent tvrdí, že měl velké štěstí, má fungující vztah, pěkné bydlení a dobrou práci.

Přání do budoucna jsou děti a vytvoření úplné rodiny.

Respondent č.4B, muž 27 let, ukončené střední odborné vzdělání

Doba před odchodem z dětského domova	
Byl/a jste tehdy zaměstnaný/á?	Ne
Kolik Vám bylo let?	18
Jak jste se během pobytu v dětském domově připravoval/a na samostatný život?	-
Kdo Vás informoval o Vašich možnostech, příležitostech po odchodu z DD?	Sociální pracovnice DD
Doba po odchodu z dětského domova	
Uvedte nejvýraznější pocity při odchodu z DD.	Těšil se na volnost
Kdo Vás informoval po odchodu z DD o dalších možnostech, pomáhal Vám někdo s hledáním práce a bydlení?	Ne
Vzpomenete si na nějaký program, který Vám hodně pomohl při osamostatňování se?	Rekvalifikační kurz při ÚP – řidičský průkaz
Kam jste odcházel/a, když jste opouštěl/a DD?	Podnájem se známým

Respondent č.4B

Dotazovaný muž odcházel v 18 letech z dětského domova do podnájmu ke známému. Sám považuje v jeho situaci za nejnáročnější otázku, jak vyjít s penězi a s úřady. Z počátku vůbec neměl přehled o svých financích a nevěděl, jak s nimi hospodařit, co koupit a kolik toho bude potřebovat. Tyto zdánlivě „jednoduché“ záležitosti se musel dotazovaný rychle naučit.

Když byl zaregistrovaný na úřadě práce, využil nabídky účasti na rekvalifikačním kurzu, díky kterému si udělat i řidičské oprávnění. Tuto skutečnost považuje za stěžejní, respondent tvrdí, že by si jinak na toto oprávnění nebyl schopný sám vydělat finanční prostředky.

Za pozitivní považuje, že má „svůj klid“ a nikdo mu neříká, co má dělat, jak tomu bylo v dětském domově. Jako přání do budoucna respondent vyslovil, že by chtěl mít „své“ bydlení. Stále střídá různé bydlení v podnájmech, či ubytovnách.

Porovnání respondentů A a B

Co se týká pocitů při opouštění dětského domova skupinou respondentů A či B nebyl rozdíl. Pocity vyjádřili všichni vesměs stejné. Radost a zároveň obavy se střídali u všech respondentů více či méně s pocity zmatku. Společným jmenovatelem je jistý pocit bezradnosti po odchodu z dětského domova a domu na půl cesty, který přiznalo 7 respondentů.

Bydlení je asi jednou z nejvíc problematických oblastí při osamostatňování se mladého dospělého po odchodu z dětského domova. Nezaznamenala jsem větší rozdíly mezi skupinami respondentů. Až již opouštěli DPC nebo dětský domov, využívané možnosti se příliš nelišili – mladí dospělí využívali podnájmu, ubytoven i azylového domu. Rozdíl mezi skupinami, který jsem v této oblasti postřehla, byla skutečnost, že klienti opouštějící dětský domov více využívali bydlení společné se známými, popř. s biologickou rodinou. Zatímco u opouštějících DPC, jsem toto zaznamenala jen u jednoho případu. Všichni tito respondenti skupiny A se dodnes setkávají s ostatními klienty DPC naprosto neformálně ve svém volném čase.

Hlavním rozdílem, který jsem během rozhovorů zaznamenala, byla velká výhoda respondentů A, kteří opouštěli DPC bez výjimky zaměstnaní (bydlení mohli využívat jen ti, kteří měli práci, anebo si ji aktivně hledali). Všichni z nich měli stálou práci a byli zvyklí vstávat a chodit pravidelně do práce.

Další podstatný rozdíl byla skutečnost, že odcházející z DPC měli za sebou složité období, během kterého se učili zodpovědnosti sami za sebe tzv. pod ochranou sociální služby. Tvořili si své návyky – starost o domácnost, obstarávání nákupů, hospodaření s penězi apod.

5. Shrnutí

Na samém počátku jsem uvedla citát, který zní: „*Nemůžete nikoho nic naučit. Můžete mu nanejvýš pomoci, aby to sám v sobě našel*“ (Galileo Galilei). Motto jsem si vybrala, protože podle mne dobře vystihuje postavení služby domu na půl cesty v životě jejích klientů. Dům na půl cesty nemá za cíl naučit své klienty, jak mají žít, může jim pouze podat „pomocnou ruku“ v začátcích svého samostatného života a ukázat jim, kudy mohou jít, jaké služby mohou využít, na koho se můžou obrátit. Vše pak záleží na samotných klientech, jakou cestou se vydají.

Jedním z cílů výzkumné části bylo zjistit, zda se mladí dospělí orientovali v nabízených službách, programech pro cílovou skupinu. Po 2 až 3 roky se mohli klienti DPC obracet na sociálního pracovníka DPC s jakoukoliv žádostí či prosbou o radu. Během této doby dostali klienti spoustu informací o tom, na koho se můžou obrátit v případě různých obtíží. Všichni respondenti využívali pomoci především sociálního pracovníka DPC. Dotazovaní ze skupiny A se shodli na potřebnosti nabídky konkrétního vzdělávacího programu, který by byl zaměřený na finanční problematiku apod.

Mým hlavním cílem bylo zjistit, jak mladí dospělí vnímají svou situaci po odchodu z DPC, co jim služba přinesla, a porovnat tyto skutečnosti se situací mladých dospělých, kteří službu DPC nevyužili. **Jednoznačně z rozhovorů s první skupinou vyšlo, že hlavní přínos klienti DPC v této službě vidí v „pozvolném vstupu do života“. Mladí dospělí, které jsem dotazovala, opustili dětský domov v 18-19 letech po vyučení, bez zkušeností se zaměstnáním, s jednáním na úřadech, se samostatným žitím. Jedni odešli na 2 až 3 roky do zařízení, kde měli možnost se takové věci vyzkoušet s pomocí a podporou sociálního pracovníka, stabilizovat tak svou situaci, našetřit si peníze stranou a vstoupit tak do života „pozvolně.“ Druzí vstoupili do života rovnou se vším všudy.**

Dalším rozdílem je menší míra samostatnosti dotazovaných ze skupiny B. Ti se více spoléhali na pomoc rodiny, která ale nebyla funkčním základem jejich života.

Respondenti, kteří využili službu DPC, byli podle mého názoru úspěšnější v zapojení se do běžného života, než ti, kteří službu nevyužili. První skupina

dotazovaných se v DPC naučila spoléhat se více sama na sebe, postavit se na vlastní nohy.

Chtěla jsem se prostřednictvím výzkumu dozvědět, jaké jsou potřeby uživatelů služby DPC, jak je služba DPC naplnila a jak vnímají službu DPC. **Co se týká samotné služby DPC, tak ta naplnila většinu očekávání u jejích klientů – poskytla pomocnou ruku při hledání práce, poskytla bydlení, připravila vhodné podmínky pro samostatný život, nabídla poradenství v různých oblastech.**

IV. Závěr

V současnosti je podle mne význam domů na půl cesty při práci s mladými dospělými, kteří odcházejí z ústavních zařízení, nedoceněný. Považuji za velmi důležité, aby v naší společnosti existovaly a aby byla propracována i lepší návaznost na dětské domovy či jiné instituce. Svou činností totiž domy na půl cesty preventivně působí proti takovým patologickým jevům, jako jsou kriminalita, závislost, prostituce, a zároveň napomáhá k předcházení toho, aby se z mladých dospělých z ústavních zařízení stávali bezdomovci.

Problematika klientů opouštějících ústavní péči v dětských domovech je závažná zejména v tom, že klienti po ukončení pobytu v těchto zařízeních nemají vybudováno sociální zázemí a nedostatečně se orientují v sociální realitě. Proto vnímám jako potřebnou existenci domovů na půli cesty a jejich spolupráci s dětskými domovy. Zajímalo mne, jak se na samotnou službu dívají její klienti, jaké konkrétní výsledky jim přinesla, v čem oni sami vidí přínos této služby.

Díky výzkumu jsem zjistila, že celková situace, ať už po odchodu z dětského domova, nebo z domu na půl cesty, je velmi složitá. Oblast, kterou považují respondenti za nejrizikovější, je především bydlení. Mladí dospělí tolik touží po svém vlastním zázemí, které si budou moci vytvořit dle své libosti, ale realita je oproti představám dost tvrdá. Najít samostatné bydlení, na které by finančně sami dosáhli, je dle jejich slov nadlidský výkon. Jednoznačně tedy vyplývá, že zde chybí následné bydlení. Tato oblast úzce propojena s oblastí sociálních vztahů a práce.

Hlavní „výhodu“ pobytu v domě na půl cesty vidím v možnosti „prozkoumávat“ terén na pracovním trhu, situaci v oblasti bydlení a naučení se novým zvyklostem „reálného“ života.

V. Seznam literatury a použitých zdrojů

ADAMCOVÁ, K. Domy na půl cesty. In *Sociální služby*. Červenec – srpen 2013. Vydala Asociace poskytovatelů sociálních služeb v ČR. Ročník 15.

GJURIČOVÁ, J. Analýza efektivity fungování systému péče o ohrožené děti vyplývající z průzkumu osudů dětí, které v letech 1995 – 2004 opustily institucionální péči. In *Děti potřebují rodinu. Inovativní přístupy v práci s ohroženými rodinami*. Sborník příspěvků z mezinárodní konference, konané dne 23. 5. 2008 v Praze. Praha: Občanské sdružení Člověk hledá člověka, 2008. ISBN 978-80-254-2683-8.

KOVAŘÍK, Jiří. *Náhradní rodinná péče v praxi*. Vyd. 1. Praha: Portál, 2004. 167 s. ISBN 80-7178-957-7

MACEK, P. *Adolescence*. 2. upr. Vydání. Praha: Portál, 2003. ISBN 80-7178-747-7.

MATĚJČEK, Z., KOLUCHOVÁ, J., BUBLEOVÁ, V., KOVAŘÍK, J., BENEŠOVÁ, L. *Osvojení a pěstounská péče*. 1.vyd. Praha: Portál, 2002. ISBN 80 – 7178 – 637 – 3.

MATOUŠEK, O. *Slovník sociální práce*. 1.vyd. Praha: Portál, 2003. ISBN 80 – 7178 – 549 – 0.

MATOUŠEK, O. A KOL. *Sociální služby: legislativa a ekonomika, plánování, hodnocení*. 1. Vydání. Praha: Portál, 2007. ISBN 978-80-7367-310-9.

MATOUŠEK O., KODYMOVÁ P., KOLÁČKOVÁ J. *Sociální práce v praxi*. Praha: Portál, 2005. ISBN 80-7367-002-X.

NOVÁKOVÁ, D. *Dům na půli cesty*. Praha: KU Fak. Soc. věd, 1989, postupová práce.

OBADALOVÁ, M. *Přístup k bydlení sociálně ohrožených skupin obyvatel*. Praha: Výzkumný ústav práce a sociálních věcí, 2001. ISBN 80-238-7315-6.

ORVIN, G. H. *DOSPÍVÁNÍ – Kniha pro rodiče*. Praha: Grada, 2001. ISBN 80-247-0124-3.

VÁGNEROVÁ, M. *Vývojová psychologie*. Praha: Portál, 2000. ISBN 80-7178-308-0.

Zákon č. 109/2002 Sb.

Zákon o sociálních službách 108/2006 Sb.

Vyhláška 505/2006

Centrum Pestalozziho [on-line, září 2013], <http://www.pestallozzi.cz>
Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy ČR, [on-line, listopad 2013],
<http://www.msmt.cz>
Dům na půl cesty České Budějovice, [on-line, březen 2014],
<http://www.jazcb.cz/index.php?nid=9038&lid=cs&oid=1873502>
Dům na půl cesty Český Krumlov
Registr poskytovatelů sociálních služeb, [on-line, září 2013],
<http://www.iregistr.mpsv.cz>
Květná zahrada, [on-line, březen 2014], <http://www.kvetnazahrada.cz>
DOM, o. s. [on-line, březen 2014], <http://www.dom-os.cz>
Spolu dětem, o. s. [on-line, březen 2014], <http://www.spoludetem.cz>
LATA, [on-line, březen 2014], <http://www.lata.cz>